

Axel Oxenstjernas lärare.

Berättelse af C. Georg Starbäck.

I.

Löftet.

id Rotsjön i Angelstads socken i Småland låg en af dessa stugor med fönster på taket, sådana som de ännu sedan urminnes tider der finnas. Derinne satt bonden Börje med sin hustru. Tvenne lika stora och lika gamla söner om nio års ålder stodo framför dem.

Det var midsommaraftonen 1581, en vacker dag med klar och molnfri himmel, så att det var ljusst i den lilla stugan, der björklöfvet var så pryddigt instuckt omkring spiseln och lyste så grönt mot det hvitskurade golfvet.

Mor satt med sammanknäppta händer, medan gubben betänkte sig, innan han fortsatte de spörsmål, som han redan ställt till sönerna.

Dessa voro storväxta, men öfver deras friska, barnsliga anleten låg utbreddt ett drag af innerlig mildhet och fromhet, på samma gång som de lifliga mörkblå ögonen blixtrade af fröjd, framkallad just af fadrens frågor. De voro tvillingar, födda den 1 November 1572, och liksom de till det yttre voro hvarandra så lika, som det ena bäret det andra, så tycktes de äfven vara det till det inre.

»Godt, barn,» sade slutligen fadren. »I viljen båda, men blott en kunna vi undvara, mor och jag... gården behöver armar, när jag och mor blifva gamla.... således blott en! Men hvilkendera af eder?»

Han lät under tystnad ögonen vandra från den ena af sönerna till den andra, medan modren i andakt sammanknäppte sina händer, liksom bad hon i den afgörande stunden, att Herren Gud måtte vara med och lägga sin välsignelse till.

»Hvad synes dig, Jonas?» sporde slutligen fadren, »skall du, eller skall din broder?»

»Isak!» svarade Jonas, men tårarna stodo honom i ögonen, ehuru han log mot brodern.

»Och du, Isak?» sporde åter fadren.

»Jonas!» svarade denne.

Åter blef fadren tyst, men modren såg med ett huldrikt leende på de kära sönerna.

»Att en af eder skulle bli prest, det löftet hafva vi gifvit Herran,» sade hon, »och det må gå i fullbordan, men det är som far säger, gården behöver armar, den ock!»

Hon afslutade meningen med en suck, som om hon velat säga: »Gerna såge jag, om löftet kunde fyllas på eder begge!»

Men åter såg fadren upp. En ny tanke hade hos honom uppstått att få saken afgjord.

»Tag hit den stora boken, som mästern Petrus, kyrkoherden, lånat eder!»

Gossarna skyndade efter boken och framburo den till fadren, hvilken med mycken försigtighet och omvårdnad lade den på sitt knä.

»Slå upp det der stället,» fortsatte han, »der I hafven läst om Luther och om Huss!»

Isak, som stod närmast, bläddrade i boken, men kunde icke finna sidan, utan sade till Jonas:

»Det var du, som fann stället, broder!»

»Hm!» yttrade fadren, »var det Jonas?»

»Ja,» genmälte Isak, »och han sade ändå med detsamma: Tänk du broder, om jag finge läsa och bli prest, tänk om jag blefve det här i Angelstad!»

»Så, hm!» mumlade fadren, men sade för öfrigt intet.

Jonas tog lätt reda på stället, och på modrens uppmaning uppläste han dess innehåll, »att Huss var född i ett bondtorp, Hussinecz, och Luther i en dagsverkares stuga af ler i Eisleben.» Tårarna stodo honom i ögonen af en inre rörelse, som han ej kunde betvinga, och när han slutat, drog han djupt efter andan samt såg med sina klara ögon på modren, liksom han icke rätt vågat möta fadrens blick.

»Godt!» sade denne och reste sig upp samt slog tillsammans den stora boken och lade den ifrån sig på bordskifvan. »Godt, då är saken klar, och vill du mor, så tager jag piltan med mig och går till kyrkoherden!»

»I Guds namn!» svarade modren och tryckte sonen i sina armar.

Fadren tog så sonen vid handen, och de följdes åt till kyrkoherden i Annestad, grannsocknen.

Isak stod länge och såg efter dem, först från stugudörren och sedan från en stor sten, tills de slutligen försvunno bakom ljungen. Då gick han in och ställde sig hos modren.

»Du grundar på Jonas?» sade hon och lade sin hand på hans hufvud.

Isak svarade intet, utan sprang ut, men modren hörde, huru han snyftade och förgäfves sökte återhålla gråten.

I Annestads prestgård satt mästern Georgius Marci eller, såsom bönderna kallade honom, »mästern Jörgen» vid sitt skrifbord i rummet till venster, när man kommit genom förstugu-

dörren. På bänken nere vid dörren satt en ung man, hvilken ödmjukt tycktes lyssna till kyrkoherdens tal.

När fader Börje trädde öfver tröskeln i rummet, rådde der tystnad. Mäster Jörgen uppläste hviskande något för sig sjelf, hvarunder han betydelsefullt utsträckte handen framför sig, som om han alldeles glömt bort, att någon annan än han fanns i rummet. Men hviskningen öfvergick till ett sakta frammumlande och snart till ett högt uppläsande från papperet, som låg framför honom på bordet:

”Och dina gerningar med dig
till Herrans domstol följa.
De fjät, du tog på lastens stig,
ej mörkret mer skall hölja.”

”Jaha, så är det!” föll han emellan och slog till yttermera visso handen i bordet, hvarpå han med höjd stämma, som om han velat med domsbasunens kraft skicka orden vidt utöfver all jordens rund, fortsatte:

”Din väg i afgrund stupar ner,
der ingen bot kan göras,
der ingen nåd skall bjudas mer
och inga böner höras.”

Ett långt utdraget hm! avslutade uppläsandet, hvarpå kyrkoherden lutade sig tillbaka i den tunga karmstolen och stödde båda händerna mot bordskanten. Ynglingen vid dörren förblef tyst, och äfven fader Börje med Jonas vid handen stod alldeles stilla af vördnad.

Mäster Jörgen var känd såsom en synnerlig vän af alla, hvilka ville höra de många uppmaningarna från kyrkans män att skicka sina barn i skola. Det var nemligen, när de gamla förhållandena med reformationen upplöstes, till en början ytterst svårt att få ämnen för predikstolen och skolan äfvensom i allmänhet för alla sysslor, der någon lärdom fordrades. Och därför blef det en uppgift för alla, som älskade sitt lands förkofran och sjelfständiga utveckling, från konungen sjelf, erkebiskopen och biskoparna till den simpla landspresten, att uppmana allmogen sända sina söner i skola. Erkebiskop Lars insatte till och med i sin skolstadga en uppmaning till alla prester att verka i denna riktning.

Det är naturligt, att då, såsom i alla tider, många funnos, hvilka hvarken förstodo eller åttlydde dessa uppmaningar, men många arbetade med ifver och kraft den fosterländska utvecklingen i händer, och en bland dessa var Georgius Marci. Han var tillika född i Angelstads socken af bondeföräldrar i gården Salfveryd eller, såsom dess nuvarande namn lyder, Salevara, och stod i detta afseende Angelstadsbonden Börje från Hedenstorp vid Rotsjön lika nära som mäster Petrus Magni, hvilken såsom häradsprost för dagen icke var hemma.

Georgius Marci gick först in i konung Erik XIV:s skrifvarestuga och blef under danska kriget använd som skepps-skrifvare, men snart till följd af sitt manhaftiga väsende och goda hufvud höfding på ett af krigsskeppen. Hans håg stod dock till kyrkan, och efter ett par år blef han prestvigd i Skara samt utnämnd till »superintendent öfver allt fältklereciat». Efter slutadt krig blef han konung Johans hofpredikant, och qvarblef i detta embete, tills denne konung började med sina lithurgiska svärmerier. Då började den redlige mannen längta bort från hofvet. Han fick också — det var år 1575 — det då lediga Annestads gäll, och fick det icke blott för sig utan »för sina bröstarfvingar och efterkommande, så länge någon finnes, som prestaembetet förestå kan, nu och till evärdeliga tider»; — således till ärftlig besittning inom sin släkt.

Den lärde och varmhjertade mannen var tillika psalm-sångare och har såsom sådan sammanskrifvit psalmen 403 i gamla psalmboken, hvilken omarbetad återfinnes i n:o 497 af den nya. Han var just sysselsatt dermed, då han afbröts af besöket på helgdagsqvällen. Den unge mannen var bondeson liksom han sjelf och hette Petter Larsson samt hade i det närmaste genomgått Kalmar skola och ville nu rådföra sig med den lärde mäster Jörgen om sin framtida bana, hvart han nu borde vända sig.

Kyrkoherden satt länge tyst efter uppläsandet af psalm-versen. De nedskrifna tankarna förde honom fjerran bort från

det närvarande, och det behöfdes tid, innan han åter kunde styra färden tillbaka och landa på jorden.

»Såå,» sade han. »Mäster Nicolaus är fortfarande der vid skolan... Ja, ser du, Petter, äplet faller dock icke långt från trädet. Fadren är och blir en örontasslare och lismare... jag glömmar aldrig, att han var med salig konung Erik den eftermiddagen, då kungen sudlade sin hand i det ädlaste blod. Nu skall du se, Petter, att den herren blir biskop i Linköping, ty han åtnjuter på det högsta konung Johans nåd, och sedan... sedan anar det mig, att sonen, den myndige rektorn i Kalmar, snart flyttar derifrån... Men var ej ledsen för det du, Petter. Gud förbjude, att icke i Sveriges rike ett ärligt brödstycke skulle kunna gifvas äfven af andra händer än slika...»

Dermed svängde kyrkoherden om på stolen och nickade vänligt åt den tilltalade. Då fick han ögonen på Börje och Jonas. Han såg förvånad och frågande på dem, men steg upp och helsade bonden välkommen samt frågade, hvad han ville.

»Jo, se, det är som så,» svarade Börje, »att mor och jag liksom ville låta pojken gå i skola.»

»Det viljen I, som en rätt ärlig fader och moder,» sade mäster Jörgen och lade båda händerna på bondens axlar samt såg honom i ögonen.

»Ja, se,» fortfor Börje, »det är ett löfte, som vi gifvit i vår fattigdom, att en af våra söner, de äro tvillingar, barnen, en af dem skall bli prest, om det så är Guds vilja.»

»Det löftet mände Herren i höjden höra med välbehag, och han gifver sin välsignelse dertill, ja gör han så, var viss derom, fader Börje! Ty äro vi pligtiga, såsom Salomo säger i ordspråken, att hedra Gud af våra egodelar, så kan man väl tänka, att vi honom ock detsamma af våra barn pligtiga äro, såsom ock gamla erkebiskop Lars säger i sin afhandling om skolorna... Såå, pojke, huru gammal är du?»

»Nio år!» svarade Jonas.

»Och du vill bli lärd och förståndig, men ock, barn, kom det ihåg, en gudfruktig man?»

»Ja, det vill jag!»

»Ser du, gerningarna följa en efter, och när vi en gång stå deruppe, barn, då hafva de ingen återvändo!»

»Jag vill göra så godt jag kan,» svarade Jonas frimodigt, »så svarar Gud för resten, för det säger mor.»

»Gud välsigne dig, pojke!» sade mäster Jörgen och lade sin hand på gossens lockiga hufvud.

»Men,» inföll fadren och strök sig bakom örat, »ser I, mäster Jörgen, vi hafva svårt att komma något åstad, mor och jag, vi veta icke, huru vi rätt skola vända oss i detta ärendet, och därför kom jag till eder.»

»Det skall jag ock säga eder,» genmälte denne. »I kännen väl Petter Larsson, han har nu snart slutat skolan i Kalmar... Han skall taga Jonas med sig och hjälpa honom till rätta till en början. Sedan är det, Gudi lofvadt, så stäldt, att den som vill framåt, icke blir ohulpen. Att börja med fattigdom och i ringhet, det är den bästa skolan det, fader Börje, blott det sitter något här — mäster Jörgen slog sig dervid på bröstet — något här, sen I, som brinner för det som rätt är och godt och icke missvisar. Men dertill fordras bön och vaka. Kom ihåg det, pojke... bed och arbeta, det är det råd jag gifver dig, så går det dig väl både här i tiden och sedan. Hvem vet, pojke — tillade han leende — hvem vet, kanske kommer du hit en gång, när jag är gammal och grå, och sitter som biskop i Vexjö, så underligt har det gått förr en gång...»

Både fader Börje och Petter Larsson logo vid dessa ord. Endast lille Jonas såg trovärdigt den gode mäster Jörgen i ansigtet.

»Ja, ja,» fortsatte han, »hvad var väl salig erkebiskop Lars, smedsonen, när han sprang omkring i Örebro, — hvem kunde väl tro, att han en gång skulle blifva Svea rikets erkebiskop? — Så går det, jaha, så går det!»

Innerligt tillfredsställd med sin vandring, återvände fader Börje hem. Jonas var öfverlycklig.

Men när han om qvällen fick se brodrens förgråtna ögon, slog han armen om hans hals och sade:

»Gråt icke, broder, hvem vet, kanske styrer Gud så, att du ock får komma i skolan, och kanske blifver du bisp förr än jag!»

Och så fortfor han att tala, tills brodern sjelf hjälpte honom att bygga på framtidens skimrande lyckobyggnad.

Sommaren förgick, och mot slutet af densamma skulle Jonas med Petter Larsson anträda vandringen till Kalmar. Ett par qvällar dessförinnan kom han till modren och sade med tårarna i ögonen:

»Moder, kanske vi aldrig se hvarandra mer i denna världen!»

»Barn, hvad säger du?» frågade modren bestört.

»En kan icke veta, huru det går,» fortsatte Jonas. »Men, om det vore Herrans vilja, huru ginge det då med Isak?»

Modren sökte slå bort det talet, men Jonas ville icke släppa henne så lätt.

»Det löftet, som I hafven gjort,» fortsatte han, »det skulle väl dock gå i fullbordan på något sätt, tänker jag?»

»Ja visst,» genmålte modren.

»Så tänker jag, att I då sätten Isak uti skola!»

Det blef ej mera taladt derom, men Jonas var tankfull om qvällen, såsom han ock stundtals varit under hela den föregående tiden. De båda följande dagarna förblef han ock tyst och sluten. Det var dock naturligt, att skilsmessan från

hemmet skulle gripa barnasinnets. Mer än allt annat fäste sig djupt i hans själ åsynen af brodern, som han såg sörja och på samma gång kufva sin sorg med en styrka, som man knappt kunnat vänta hos barnet.

När de skulle lägga sig sista qvällen, kom Isak till Jonas och sade, i det han med foten sparkade lös en sten framför stugudörren:

»Vet du, Jonas, jag har fattat andra tankar.»

»Har du?»

»Ja, jag har helt slagit ur hågen alla dumma tankar på skolan. Se, när du blir biskop en gång, för det blir du nog, efter mästern Jörgen sade det, — se, då kan det vara bra, att du har en broder som bonde här på Hedenstorpet, så glömmes du icke bort, att äfven den fattige skall vara din broder. Skall det icke bli roligt?»

»Jo, jo!» mumlade Jonas.

Men brodrens tal, som så tydligt tillkännagaf hans ädla sinne och hans ovanliga sjelfbeherrskning, fäste sig outplånligt i hans sinne. Tanken på den lycka, han gick till mötes, förbleknade, och han tyckte henne blifva blott half, då hon icke delades af brodern.

Tidigt följande morgon vandrade Petter Larsson eller Petrus Laurentii, såsom det skulle heta på latin, sedan han blifvit en lärd man, och lille Jonas bort från Hedenstorpet och Rotsjön på väg till Kalmar.

Arbetaren.

Och dagen gryr öfver rastlös täflan
Och qvällen sänks öfver fredlig id —
Hell dig, du kraftfulla hjertas äflan!
Hell dig, du man i den rätta strid!
Din styrka tömmes
På städ och hammar
Och armen en gång skall blifva svag;
En kraft dock gömmes
I hjertats kammar
Och den skall växa från dag till dag.

Hur barmen häfves! Hur perlor falla
Från svettig panna i stoftet här!
Var tröst, du trötte, de räknats alla,
Ej en bland tusen förgäten är.
Om fyllda pligter
Skall hvarje droppe
För dig ju tala och tynga på
Som gyllne vigter
En gång der oppe,
Då redogörelsens timmar slå.

Och kan du rycka en bit ur träde,
Dit mörkret förr spridt sitt ogräsfrö;
Och vill du utså det ädla säd
I ljusets vårar, som aldrig dö —
Du hjerta unga,
Du sinne varma,
Du själ, der frihetens morgon grytt,
Ej blifva tunga,
Ej voro arma
De dar som komma, de dar som flytt.

Så vaxla dagar i idog sträfvan
För dem, han älskar och hoppas på —
Hell dig, du manliga hjertas bäfvan
För hem och maka, för dina små!
Må friden gärdas
Kring er derinne!
Må glädjen vara ej blott ett lån!
Och kraften häradas
I arm och sinne
På dig, du arbetets raske son!

Rbt Tolf.

En strid mot tärnor.

Tärnsläktet (*Sterna*) tillhör simfåglarnas ordning. Dess lättaste kännetecken äro de långa, sabelformiga och spetsiga vingarna och den tvåklufna stjerten, de korta, spensliga benen och den utringade simhuden. Till följd af denna kroppsbyggnad, som bland tyskar och fransmän förvärfvat henne namn, heder och värdighet af »hafssvala» (*Meerschwalbe*, *Hirondelle de mer*), flyger tärnan lätt och snabbt, och vida mer än hon simmar. Fiskarna och de andra vattendjuret, af hvilka hon lever, fångar hon genom att stört dyka, det vill säga från luften nedstörta sig i vattnet. Dyka kan hon ej. Hennes läte är gällt och sträfft. Båda könen äro till utseendet lika.

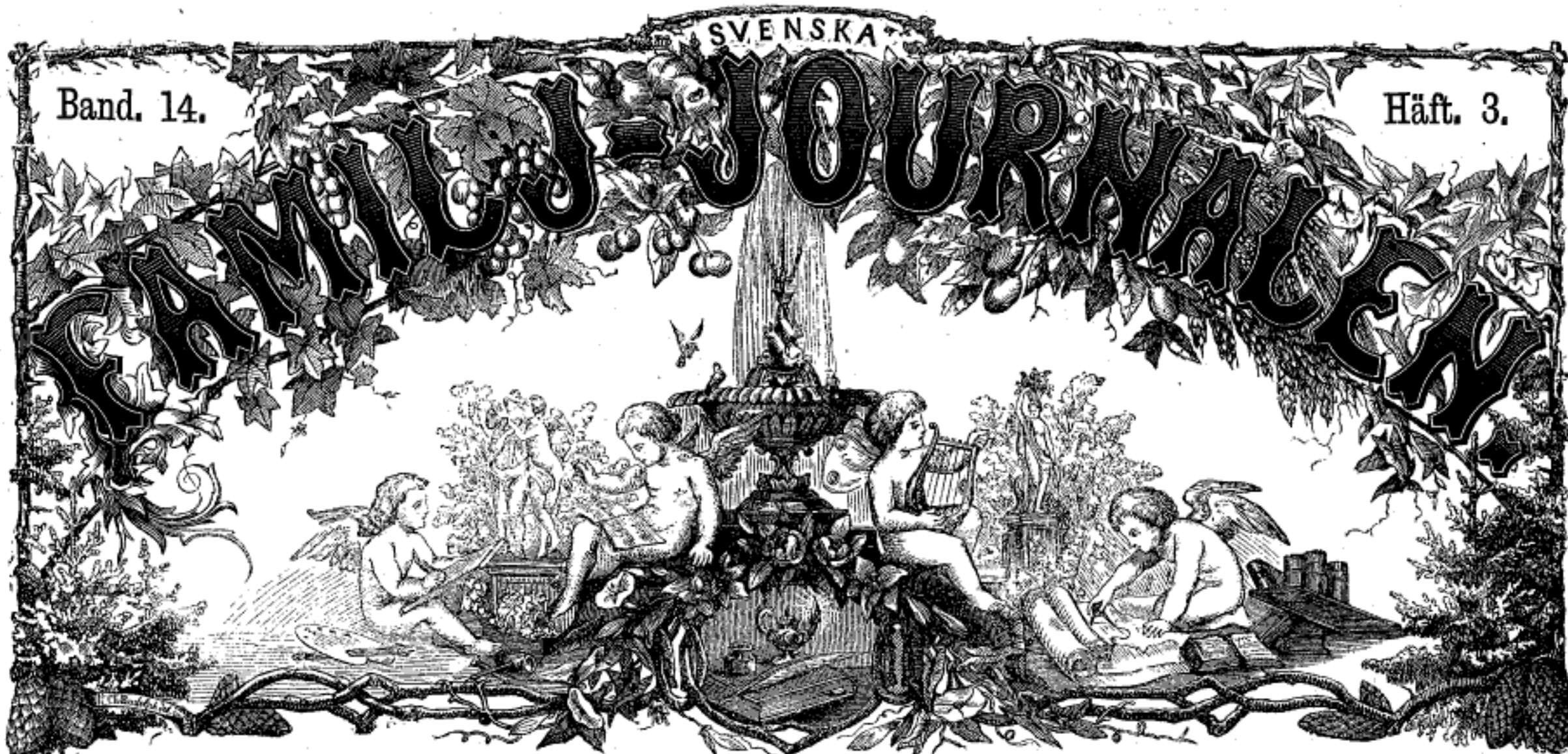
Bland de åtskilliga arterna af detta fågelsläkte anmärka vi följande:

1) Fisktärnan (*Sterna hirundo*), som träffas allmänt vid Skandinavien's hafskuster, sparsammare vid dess insjöstränder, men öfverallt som flyttfågel. Hufvan på henne är svart, ofvan är hon blågrå, under hvit, näbbet rött med svart spets. Längden 16 tum.

2) Lilltärnan (*Sterna minuta*), som träffas vid Sveriges södra och sydvästra kuster och i Tyskland allmänt.

3) *Sterna stolidus*, af tyskarna kallad *Die dumme Meer-schwalbe*, af fransmännen *Fou* (d. v. s. tok, däre) och af engelsmännen *Noddy* (stolle, dumhufvud).

Hon förefinnes så väl i Atlantiska som Stilla hafvet, synnerligast i det senare. Äfven på Europas kuster har hon stundom blifvit bemärkt. Kommer ett skepp till hennes trakt, slår hon ned derpå och låter taga sig; om människor besöka

Axel Oxenstjernas lärare.

Berättelse af C. Georg Starbäck.

II.

Skolgossen.

När det var lång väg från torpstugan vid Rotsjön och till biskopsstolen. Framtiden liknade väl till en början en spegelblank vattenyta, som med lätthet borde kunna öfverfaras, men snart grumlade sig spegeln, vågorna reste sina hufvuden, och ju högre de gingo, desto mer sjönk biskopsstolen ned om synranden.

Redan medan Jonas vandrade vägen fram vid Peters sida, började han finna, att han borde vara nöjd, om han kunde få Angelstads gäll, och när de hunnit genom stadsporten till Kalmar, så hade han fullt klart för sig, att om han hunnit så långt som Peter Larsson, så skulle han visst icke kunna hinna längre.

Det var de upplysningar och goda råd, hvilka Peter Larsson lemnat, som åstadkommit denna, visserligen ganska helsosamma, begränsning och förminskning af barnasinnets alltför yppiga drömmar.

Och verkligheten, hvilken fullkomligt öfverensstämde med Peters beskrifning, fullbordade hvad denne begynt. Sjelfva det yttre intrycket af den med vallar, grafvar och murar omgifna staden, de många husen, som stodo i långa rader med sina gafflar utåt gatorna, den lifliga rörelsen på dessa af de många människorna, skeppen i hamnen och framför allt vid sidan af staden det gamla, präktiga slottet, hvarpå så väl Gustaf Wasa som Erik XIV och Johan III nedlagt så stora kostnader, — redan intrycket af allt detta var sådant, att Jonas tyckte sig krympa tillsammans till ett intet och knappast visste, huru han skulle kunna taga sig fram i sin ringhet och hjälplöshet bland all denna storhet.

Ännu värre blef det, när han väl kommit in i skolan. Den myndige rektorn Nicolaus Petri och hans medhjelpare, hvilka alla uppträdde i hela den barnasinnets öfverväldigande tyngden af medveten öfverlägsenhet, — alla dessa syntes honom minst lika höga som den vördige kyrkoherden, mästern Jörgen i Angelstad, fast ingen hade denna värma i blicken, som han. Det var icke nog med, att biskopsstolen, som der hemma i Hedenstorp stod så klar för honom, spårlöst sjunkit undan hans blick, han betogs af en känsla, som om han varit färdig att drunkna.

»Kom till mig, när det är något, som du ej kan reda dig med», yttrade Peter Larsson, sedan han följt Jonas till mästern Nicolaus Petri och fått honom inskrifven i skolans

nedersta krets, »kom till mig, men det tror jag, att du snart kommer ifrån abcboks-djeknarne.»

Det var ändå ett hopp och en tröst för den häpne gossen, som kände sig helt främmande och öfvergifven och aldrig någonsin så lifligt som nu önskat, att han haft sin broder vid sidan. Tänk om de gemensamt fått vandra den mödosamma stigen i skolan! Huru skulle de icke hafva kunnat hjälpa och styrka hvarandra, huru skulle icke allt, som nu syntes så svårt och omöjligt, då hafva blifvit lätt och lustigt!

Men Isak gick der hemma, han, och trodde, att Jonas nu som bäst lade grunden till sin blifvande herrlighet som biskop. Ja, hvad han visste litet af världen! Likvisst var det icke stort värdt att sucka och gråta, skulle det blifva något af och ville han icke komma hem med skam och nesa, så måste han taga uti med kraft.

»Jag vill göra så godt jag kan!» sade han för sig sjelf, och med denna tanke somnade han första qvällen.

I drömmen såg han den välmenande och allvarlige mästern Jörgen, som höjande handen upprepade sina ord om gerningarne, som följa människan efter genom tiden i evigheten, och han såg sin fader och moder med Isak försänkta i bön. Och drömmen liksom sömnen stärkte honom. När han vaknade om morgonen, grep han sig an vida modigare, än han kunnat föreställa sig.

Den tiden skulle man vara i skolan klockan fem om morgonen, vinter och sommar lika. Läsningen fortsattes då till klockan slagit 8, då det blef en timmes lof, hvarefter lästes en timme från 9 till 10. Mellan 10 och 12 var midagslof, hvarefter man arbetade i skolan från 12 till 5 på eftermiddagen, då hvar och en fick gå till sitt herberge. Skolan hade fyra klasser eller kretsar, såsom de då kallades, och den första af dessa utgjordes af »de smådrängar, hvilka minst kunna, eller ock nu först skola begynna på att läsa».

I denna klass kom Jonas, men hans goda hufvud, hans minne och framför allt hans allvarliga, på en gång milda och kraftiga väsende gjorde, att han, såsom Peter Larsson förspådde, snart förflyttades till andra klassen. Hvarje dag »sattes en glossa», d. v. s. läraren utsade två eller tre latinska ord med deras betydelse på svenska, hvilka ord skulle af gossarne inläras, och om qvällen, innan de fingo gå hem, skulle de redogöra för dem. Någon gång uppgafs af läraren en vers

eller sentens, som man likaledes skulle redogöra för om aftonen, innan skolan slutade. Den första sentens, som Jonas fick att lära sig och som lifligt fästade sig i hans minne var denna:

»*Cujusvis hominis est errare: nullus, nisi insipientis, perseverare in errore* (Hvarje menniska kan fela, men endast dåren framhårdar i sitt fel).»

Denna öfning, liksom i allmänhet hvad som genomgicks den ena dagen, skulle repeteras sedan, icke en utan flere gånger, »på det att de icke skulle bortglömma det ena, medan de lärde det andra» — såsom erkebiskop Lars föreskrifvit i sin skolestadga.

Nu ville det sig emellertid så, att huru mycket än Jonas bemödat sig att inskräpa de latinska orden i minnet, så svek detta honom. Han kunde morgonen derefter, det var fram emot julen, icke påminna sig några af de främmande orden. Han betogs af ångslan, icke så mycket därför, att minnet svek honom, som därför, att läraren skulle förlora sin goda tanke om honom. Och läraren i den första klassen var en för gossarne synnerligt kär man, som framför andra omfattat Jonas med stor ynnest.

Han upprepade, under det han gick gatan fram, orden: *cujusvis hominis, cujusvis hominis*, tills han slutligen icke hade tanke för något annat, och allt närmare han kom skolan, allt snabbare, men också allt meningslösare upprepade tungan de olyckliga orden.

Det var klart månsken, så att man godt kunde både se och blifva sedd. Men stackars Jonas såg ingen, utom den gode lärarens vrede, när han ej skulle kunna: *cujusvis hominis*. Han hade kommit till sista hörnet på gatan och skulle just vika om detta för att komma till skolan, då han från motsatta sidan af tvärgatan hörde sitt namn ropas. Det var Peter Larsson, som kom från motsatta hållet och äfvenledes stod i begrepp att vika in på samma till skolan ledande tvärgata.

Nu fick Jonas lif. Peter Larsson skulle kunna hjälpa honom. Och med ett leende sprang han till för att skynda öfver till Peter. Men olyckan ville, att den stränge och lättretlige mästare Magnus Lunonis, vanligen kallad »mäster Måsse», i samma ögonblick kom fram bakom hörnet, så att Jonas, utan att kunna hejda sig, sprang emot honom, och som det var något halt, så blef följden den, att mästare Måsse föll omkull.

Han skadade sig dock icke, utan var snart åter på benen, men fick knappt ögonen på den ångestfulle Jonas, förr än han gaf honom en örfil, så att han föll öfver ända.

»Du behöfver upptuktelse, *asinus* (åsna), och det skall du få... jag skall taga dig om hand, jag!...» Med dessa ord gick mästare Måsse. Men Peter Larsson, som åsett allt, och icke kunnat återhålla löjet vid åsynen af den befängdt roliga sammanstötningen, kom fram till Jonas.

»Nu vore det väl», sade han, »om du kunde taga ett lika lustigt hopp öfver andra kretsen; ty det skall jag säga dig, att det der bockahoppet, som jag trotsar någon att kunna göra efter, det glömmar icke Måsse lätt.»

Jonas förklarade, huru allt kom sig, men det gjorde icke saken bättre. Väl hjälpte honom Peter till rätta med den latinska sentensen, men att hjälpa honom till rätta med mästare Måsse, till hvilkens klass nu Jonas skulle flytta, det kunde han icke, och det kunde ingen. »Se, det är nog menskligt att fela», sade han, »men om någon *perseverat in errore*, så är det Måsse.»

Så var det ock. Jonas fick i fullt mått erfara sanningen af Peters uttalo.

Det var på den tiden vanligt, att skolgossarne enskildt uppassade lärarne, och när Jonas kom i andra klassen, fick han den stora pröfningen sig förelagd att blifva mästare Måsses *famulus* (tjenare). Något som synnerligen låg den stränge

mannen om hjertat var en liten bok om fina seder af Erasmus Roterodamus.

»Det är en gyllene bok!» plägade han säga, och alltid glänste hans öga, när han fick se den lilla pergamentsboken, vid sidan af hvilken ett stort ris alltid låg till hands.

Bokens fullständiga titel var: *Erasmi Roterodami gyllene bok om ungdomens skick och seder**, och den var föreskrifven att läsas i tredje och fjerde klasserna. Den innehöll en mängd föreskrifter om sättet att vara och föra sig vid alla tillfällen och kunde vara af nytta i en tid, då sederna i allmänhet voro råa, helst som alla de, hvilka gingo i skolan, i mer eller mindre mån kommo i beröring med de högre uppsatte, vare sig såsom lärare för deras barn eller sedan vid skolorna eller såsom pastorer i församlingarne.

För Jonas var denna mästare Måsses svaga sida icke utan sin nytta, ehuru riset, och för öfrigt hvilket tillhygge som helst, ty dermed var ej så noga, i mästare Måsses ögon egde en allt för stor betydelse såsom handtlångare åt den gyllene boken. Jonas kunde knappast göra en åtbörd, som icke hade till följd först uppläsandet af en regel ur den gyllene boken och sedan några dugtiga rapp af riset.

En afton, när Jonas kom till sin upptuktare, hade denne den gyllene boken i handen och läste derur för sig sjelf med hög röst:

»*Siquidem tenera corpuscula plantulis similia sunt quæ quæcumque speciem furca funiculove de flexeris, ita crescunt et indurescunt...***) Jaså, du kommer ändteligen... Drag undan kistan der.»

Det stod en stor kista framför det ena fönstret, och Jonas skyndade att fatta i jernhandtaget på ena sidan. Men kistan var tung, och han måste taga i af alla krafter, hvarvid halsen böjdes ned och skuldrorna drogos uppåt, såsom fallet är, när man söker lyfta något tungt.

»Tag i, pojke!» röt mästare Måsse, och Jonas spände på af alla krafter, men det hjälpte icke.

»*Inflexere cervicem*», hördes lärarens hårda stämma, »*et adducere scapulas pigritiam aruit!*...***) Du är lat, pojke!»

Jonas rätade ut sig så godt han kunde och tog ett djupt andetag, men då följde en ny regel:

»*Resupinare corpus fatus indicium est!*... Molliter... skall det då aldrig bli folk af dig?... Molliter, säger jag, molliter erectum decet!...†) Jag skall lära dig molliter, jag!»

Och med dessa ord kastades den gyllene boken på bordet, och riset svängdes om den stackars Jonas, så att han visste icke hvart han skulle vända sig eller huru han skulle bete sig.

Emellertid slapp han för den gången ifrån saken, ty mästare Nicolaus inträdde, och då fick Jonas en spark, så att han fortare än han ville kom utanför dörren.

Sålunda fortgick det ett år och, blef värre, snarare än bättre. Men Jonas sökte dock göra sitt bästa, i hopp att han snart skulle komma i tredje klassen och slippa denna lärare. Synnerligen tomt tyckte han att det blef, när Peter Larsson lemnade skolan. Då vaknade åter lifligare än någonsin tankarne på hemmet och på brodern, och han började till och med fråga sig sjelf, om det icke vore bättre att lemna allt detta, som syntes alldeles öfvervinnerligt.

Då kunde ock Isak få sin käraste önskan uppfylld. Men skammen att af fruktan för svårigheterna gifva vika var större, än att han kunde öfvervinna denna känsla. Det skulle blifva föräldrarnas sorg, och för det priset ville han dock icke hvarken köpa sig sjelf fri eller åt brodern uppfyllelsen af hans käraste önskan. Nej, han ville fortfarande göra det bästa han kunde.

Men allt svårare blef mästare Magnus Lunonis. Det var, som om han föresatt sig att göra lifvet så svårt som möjligt för Jonas och riktigt betaga honom lusten för skola och studier. Den gyllene boken var liksom ett medusahufvud, som förstenade och dödade i stället att gifva lärdomar för ett be-

*) *Erasmi Roterodami liber aureus de civilitate morum puerilium.*

**) De späda lemmarna äro liksom de unga plantorna, hvilka växa allt efter som du med en gaffel böjer dem och förblifva så.

***) Att böja halsen och uppdraga axlarna angifver lättja.

†) Att hålla kroppen måttligt upprätt är höfviskt.

hagligt och angenämt samlif. Så förvåndt tillämpade mästern Måsse de gyllene reglorna. Det hade dock gått för sig, om det stannat dervid, men den stränge mannen visade vid flere tillfällen ett sinnelag, som ådagalade brist på det förnämsta vilkoret att uppfylla en lärares kall, — nemligen kärlek. Det låg något riktigt hjertlöst i hans sätt att behandla sina lärjungar och företrädesvis dem, hvilka på något sätt råkat att förarga honom, såsom fallet var med Jonas.

Dennes kamrater hade emellertid icke hans långmodiga och tålsamma sinnelag. De passade en gång på tillfälle och kastade den gyllene boken i spiseln samt bundo ihop riset i form af en krans, hvilken lades rundt omkring. Om qvällen skulle mästern Måsse komma hem och få leta en stund efter sin gyllene bok, och då skulle de passa på och se genom fönstren, huru hans vrede skulle komma i svallning. Det gick emellertid icke alldeles efter uträkning.

Jonas kom före mästern Måsse och skulle, såsom honom ålagdt var, elda. Kamraterna derutanför sågo i detsamma den stränge mästern Måsse komma hemtågande. De bultade till ett tag på fönstret för att varna Jonas, hvilken likväl icke var invigd i hemligheten, och så voro de som bortblåsta. Men Magnus Lunonis hade märkt dem långt innan de märkte honom, och han blef genast mäkta vred samt påskyndade sina steg.

Jonas såg både till sin förvåning och förskräckelse, hvad som var gjordt, men han kunde icke tänka sig en sådan djerfhet begången af sina kamrater, utan trodde i förstone, att det var något besynnerligt infall af mästern Måsse sjelf, ehuru han dock icke kunde blifva klok på, hvad det skulle betyda.

Han stod med händerna stödda mot sina knän framlutad och betraktade det tillämnade bålet, då plötsligen en jernhård hand fattade honom om halsen och slog honom i golvet, så att han var nära att förlora sansningen.

Det var Magnus Lunonis, som smugit sig in och vid åsynen af sina älsklingar råkat i fullkomligt raseri. Hans ögon blänkte vid eldskenet och hela hans kropp skälvde.

»Man skall hålla passlig skolenäpst», frammumlade han, »så säger erkebiskop Lars, passlig skolenäpst, och icke tillåta för mycket sjelfsväld... ja, jag skall en gång bita hufvudet af din fräckhet...»

»Stränge herr Magnus», stammade Jonas under tårar, »jag är icke skyldig till detta.»

»Talar du din hund, utan att vara tilltalad... *Interpellare loquentem est*... ja du skall näpasas en gång, så du minnes det.»

Och dermed började han sin vanliga upptuktelse, men denna gång på ett så hjertlöst och upprörande sätt, att det trotsar all beskrifning. Alldeles sanslös kastades slutligen den arme gossen utanför dörren, som stängdes bakom honom.

Marmordomen i Milano.

Den helige Ambrosius
Han slungar kyrkans hot
Mot kejsar Theodosius,
Som faller till hans fot.
Ät kyrkan gaf han stämpel
I mitra, gyllne skrud,
Han viger Bacchus tempel
Ät kristendomens gud.

Och krumma biskopsstafven
Blef i hans hand en makt,
Som böjde kejsar-glafven
Och lyste den i äkt.
Och det var sankt Ambrosius,
Han tvang vid hymners ljud
Sjelf kejsar Theodosius
Att lyda kyrkans bud.

Der bor i berget fången,
En jätte i Mont Blanc.
Han hatar helga sången
Och vigda klockors klang.
Ett snöfjell lyftar jätten
If från sin bjessa vred
Och slungar det mot slätten
På sankt Ambrosius ned.

Ambrosius, patriarken,
Låg redan i sin graf,
Men stöter nu i marken
Sin krumma biskopsstaf.
Han stiger upp att kalla
Kring altarbordets rund,
De döda helgon alla
Ur griftehvalfvens grund.

Upp, upp ur grafvens kamrar!
Hvad jättesymbolik,
Att helga sången hamrar
Det frönsa till musik.
Förr'n natten är förliden
Skall verket vara gjordt,
Sankt Bernhard under tiden
Står vakt vid fjellets port.

Än lägges sista handen
Vid detta Herrans hus —
Då remnar himlaranden
För morgonsolens ljus.
Att gå omkring och spöka
Är ingen kristlig dygd,
Och alla helgon söka
I nischerna ett skygd.

Karl Wetterhoff.

Teckningar och drömmar.

Af — a — g.

Frukt och blomma.

»ytta ska' man göra, barn», sade faster Stina. »Se du efter din spinnrock och dina barn, och låt bli att sjunga och qvintilera när du vankar omkring i hushållet. Jaha, blommor i fönsterna, kantänka! Stoppa du mannens och barnenas strumpor och kasta inte bort tid med att sköta det der skräpet: Ja, för gu', står der icke till och med några visböcker bredvid psalmboken på brädet. Ja, ja, jag tänkte väl att så skulle gå när bror min gifte sig med en stadssnärta! Jag var fast der jag var, och slapp inte hit; men nog kunde jag väl gissa att här skulle gå hals öfver

hufvud. Åh ja, och äppelträd vid gärdeshörnet sen! nå, det må så vara, ty frukten kan man väl sälja och få pengar för; men se hur det trädets ser ut — fullt med blomknoppar! Jo så går det till, bara grannlåt och flärd öfverallt. Nehej, annat regemente skall här bli.»

Och faster Stina tog hushållet om hand och allt gick så visliga, och böckerna, ur hvilka den unga hustrun ibland om söndagsaftnarna läst för sin man, om den gamle knekten och andra vackra visor, de lågo nu i en knut och refvos blad efter blad utur, och användes till nyst-bottnar; och så kommo

Från Castellamare, med dess hamn lifligare än Neapels, fortsätta vi vägen i vagn, och den två timmars färd, som nu längs bergslutningarna utmed Golfens södra strand för oss fram till Sorrento, är en af de skönaste, kanske den skönaste, som dessa förtrollande nejder bjuda oss. Bortom en ständigt vexlande förgrund träder Capri allt närmare och närmare, och bakom oss reser sig Vesuvius allt mer och mer majestätisk ju mer vi aflägsna oss. Den lätta nordvestbrisen »mistralen» kommer regelbundet att under dagens hetaste timmar bringa sin svalka. Vildsköna hålvägar locka oss in i bergsklyftor, som folktron gör till ett hemvist för troll och gastar. För vår inbillningskraft taga de den antika gudasagans gestalter. Spelande på rör, dansa behornade fauner omkring på bock-

fötter, och hade icke en engelsman på en åsna i tid återkallat oss till samtiden och verkligheten, hade vi kanske innan kort varit med midt i dansen.

Sorrento, en liten stad af hoteller, är byggd utmed en afsats i ett i hafvet lodrätt stupande berg, som vid marinan lemnar endast en smal strandbrädd af sand åt fiskarens båtar.

Den italienska sången har ett ärorikt minne fäst vid Sorrentos orangelundar; här föddes nemligen Torqvato Tasso och undan stormfulla tider hade han äfven här stämt möte med sin sånggudinna. Till en del under vistelsen i dessa nejder var det äfven som sorgespelet Torqvato Tasso diktades af densamme som sjöng:

«Kennst Du das Land, wo die Citronen glüh'n!»

Karl Wetterhoff.

Axel Oxenstjernas lärare.

Berättelse af C. Georg Starbäck.

III.

Getvaktaren.

När Jonas åter kom till sans, låg han på den kalla gården utanför mäster Magnus Lunonis dörr. Han reste sig sakta upp och såg sig omkring. Kroppen var liksom rådbråkad, han kunde knappt röra sig. I samma mån som minnet vaknade och han blef i stånd att öfverskåda gårdagens händelser, fattades han äfven i själen af ett missmod, som gränsade till förtviflan. Och ingen fanns, till hvilken han kunde fly, ingen som kunde gifva honom ett godt råd.

Ett stod klart för honom. Han måste bort, långt bort, ja så långt, att han kunde gömma sig för alla, alla.

Och så sökte han sig i nattens mörker, så godt han kunde, ut ur mäster Måsses gård. Det smärtade honom i hvarje led, men han kände knappt den kroppsliga smärtan för den sorg, som rufvade i själen. Det var så mörkt, så mörkt, och han vågade knappt tänka på de kära der borta i fjerran bakom skogarna och bergen, hvilka nu sofvo sin lugna sömn och kanske sågo honom i drömmen sträfvande upp för trappstegen till biskopsstolen.

När han kom utom staden, satte han sig på en sten och började gråta. Det lättade honom något och han fortsatte sin vandring utan att veta, hvart det bar. I den gråa morgonskymningen såg han ett stycke bort vid skogskanten den hvita röken från en liten stuga, och dit riktade han sina fjät. Folket derinne var vänligt och bjöd gossen deltaga i morgonvarden. Han gjorde det nästan utan att veta deraf, så lifligt drogos hans tankar bort i fjerran till fader och moder, hvilka väl också nu med Isak redde sig att börja dagens arbete.

Af det goda folket fick han veta, hvart vägen bar, och när han hade gått ett stycke till, såg han Hörby kyrka. Han gick hela dagen liksom i en dröm utan att kunna klart göra sig reda för hvad han ville, eller huru den påbegynta vandringen skulle sluta. Vägen bar icke hemåt, men han vandrade den ändå, och litet emellan satte han sig invid vägkanten och grät.

«Hvarför sitter du och gråter, *parvule*?» hörde han då en sträf röst fråga.

Det var prosten Björn i Arby, som var stadd på hemfärd från Kalmar till sin kyrka. Det var en mäktig rik och myndig man, storväxt och ståtlig i alla afseenden. Jonas visste icke rätt, hvad han skulle svara, men han steg upp och tog af sig mössan.

«Fåfång gå lärer mycket ondt, pojke», sade den myndige presten. «Hvad har du för dig, kan du något?»

«Ja, något», menade Jonas.

«Hvarifrån kommer du och hvad heter du?»

Jonas besvarade dessa frågor och tillade:

«Jag duger ej att gå i skola, men hvad det nu skall blifva af mig, det vet jag icke!»

«Hör på, Jonas», sade prosten efter en stunds besinning, «jag behöfver en getvaktare, vill du åtaga dig tjensten,

så sätt dig upp här bakom mig på hästryggen, men», här höjde han varnande fingret, »trogen och ärlig skall du vara, pojke!»

Ja, dertill var ej mycket mera att säga, än att tacka och taga emot, och så red Jonas bakom prosten Björn trygg till Arby kyrka.

Dagen derpå var han vederbörligen anställd såsom prostens getvaktare. Det föll sig till en början icke så lätt, men när våren kom och solen kysste lif i skog och mark och lärkorna sjöngo i skyn, så blef allt bättre. Det var, som den tunga, kalla vintern tinat upp i gossens hjerta på samma gång, som den försvann från marken, och när den smälta drifvan rann bort i porlande bäckar, så runno gossens tårar i kapp med dem, och alltså blef det ljufvare och lättare inom honom och han kunde med mera lugn öfvertänka både det förflutna och framtiden.

Ja, det var bäst som det var. Det blef sluttanken på alla hans funderingar. Här i Arby skulle ingen hitta honom, han var som död för världen, och nu skulle Isak, då han icke mera hördes af, komma i skola, och han skulle nog göra sin sak bättre och kunna bringa de gamles löfte i fullbordan. När då Isak var riktigt i farten och åren hade gått, då ville Jonas vandra hemåt igen och blifva faderns hjälp vid gårdens skötsel. Detta var sjelfva kärnpunkten i alla hans tankar, medan han satt på tufvan i skogen bland sina getter och lärkorna sjöngo i skyn.

Men han var dock fortfarande skygg och undvek gerna gårdsfolket. Om nätterna låg han bland sina getter i getstallet, som var beläget under vestra gaveln af sjelfva kyrkan. Prosten Björn såg han nästan aldrig till, och när det stundom hände, så brukade prosten alltid fråga:

«Hafva getterna tröttnat vid dig än?» och dervid log han på ett eget sätt.

Dock lät han sin getvaktare vara för sig sjelf, som han ville, liksom om han förstått, att den strid, som utkämpades inom honom, behöfde tid.

Så förflöto tvenne år, och man befann sig på sommaren 1585. Det var fyra år efter den midsommaren, då Jonas vid sin faders hand vandrade till mäster Jörgen i Annestad.

Jonas hade nu blifvit lugnare till sinnes och försonat sig med sitt öde samt började till och med tänka på den dag, då han skulle vända hemåt. Ty nu borde väl dock det hafva gått i fullbordan, som utgjort hans hemliga både sorg och glädje, det nemligen att brodern Isak hade fått komma i skola och icke längre behöfde sörja öfver att vara den mindre lycklige.

Der han satt i skogen hade han utsigt öfver landsvägen, som slingrade sig fram genom åkrar och ängar, omkransade af löfskog och vattnade af den lilla ån, hvilken mellan Woxtorps och Hagby kyrkor utgjuter sitt vatten i Östersjön. Det

var ett stycke lidet på eftermiddagen, så att solen började vända sig mot vester. Rundt omkring betade getterna i skogsbacken, och killarna hoppade och gjorde tusende lustiga krumprång.

Som han då satt och tänkte sina vanliga tankar, såg han längst bort tvenne vandrare komma landsvägen fram norr ifrån. Han fästade sig i början ej mycket dervid, men när en stund gått och de kommit närmare, flög han upp och satte handen för ögonen. En purpurrodnad öfverflög den solbrända kinden och han darrade som ett asplöf i hela kroppen. Men han kunde icke taga bort blicken från vandrarna.

Den ene var en lång och mager man, klädd i en lång, svart rock, den andre var en gosse ungefär af hans egen längd. Nu skymdes de bort af en skogsdunge, nu syntes de igen. De togo af på vägen öfver ängen, de ämnade sig tydligen till Arby prestgård. När han icke vidare kunde se dem, föll han ned på jorden och grät. Så blef han länge liggande, men när han något hemtat sig, knäppte han tillsammans sina händer och bad, såsom hans moder lärt honom att bedja.

Något lugnare, satte han sig derefter på en sten, tills solen började dala i vester, då det blef tid för honom att föra hem sina getter. Men det var, som om han denna qväll haft tyngre fötter än vanligt. Han ville icke gerna lemna skogen, och kinden var ömsom hvit, ömsom röd, allt under det ögonen stodo fulla af tårar. Till slut, när han icke kunde dröja längre, började han sin vandring hemåt. Men äfven den tillkännagaf en obeslutsamhet och en tvekan, som han säkert själf icke skulle kunnat förklara. Än bar det af så fort, som om det gällt att träffa en kär vän, än gick han så långsamt, som om han plötsligt besinnat, att han icke i vida världen hade någon vän, än stod han alldeles stilla.

Till slut kom han dock äntligen hem, dref in sina getter under kyrkomuren och ville själf krypa efter. Men då hördes prostens Björns stämma ropa honom, och han såg upp.

Der stodo de två vandrarna vid prostens sida. Den ene var Peter Larsson, den andre var — hans broder Isak.

Denne sprang fram för att helsa sin broder, men Jonas drog sig skygg tillbaka.

„Se så, Jonas“, sade då presten, „tag ditt förnuft till fånga, gosse. Mig synes, att nu din prøfvotid vill taga en ända. Din broder går i Wexiö skola, och nu skall du följa honom och din gamle vän Petrus Laurentii dit!“

Den sträffe prostens var själf rörd och gick bort nedåt prostgården.

Det var som prostens sade. Föräldrarna hade för att fullborda sitt löfte, då de efter lång väntan antogo Jonas vara död, satt sin andre son Isak i Wexiö skola, der nu

Peter var anställd som lärare. Men denne och Isak ville hafva full kännedom om Jonas öde, och så vandrade de af efter slutad termin åt Kalmar, hvarifrån de på sin efterforskningsfärd nu kommit till prostens Björn i Arby.

Jonas lät slutligen tala vid sig, i synnerhet sedan han fått visshet om, att brodern verkligen var intagen i Wexiö skola. Följande morgon stod han färdig att med Peter och Isak anträda hemfärden. När de togo afsked af prostens Björn, fattade denne Jonas' hand och sade:

„Torde hända, att jag synes dig hafva varit en sträng husbonde, men jag har handlat efter bästa vett. Glöm, om du kan, mästern Magnus Lunonis, och Gud vare med dig!“

Dermed tryckte han i gossens hand ett silfvermynt och vinkade med handen, att de skulle gå.

Petrus Laurentii omtalade sedan, att den starke och hettefrade prostens en dag kommit in till mästern Måsse och så grundligen klappat om honom, att han på flere veckors tid derefter icke vågat se åt den gyllene boken.

IV.

Rostocker-studenten.

Vid stranden af Kjösjön, som ligger strax söder om Angelstads kyrka, gingo tio år efter nyss beskrifna tilldragelser en yngling och en flicka. Ynglingen var Jonas Rothovius, såsom han nu kallade sig efter namnet på sjön, vid hvilken fädernestugan låg.

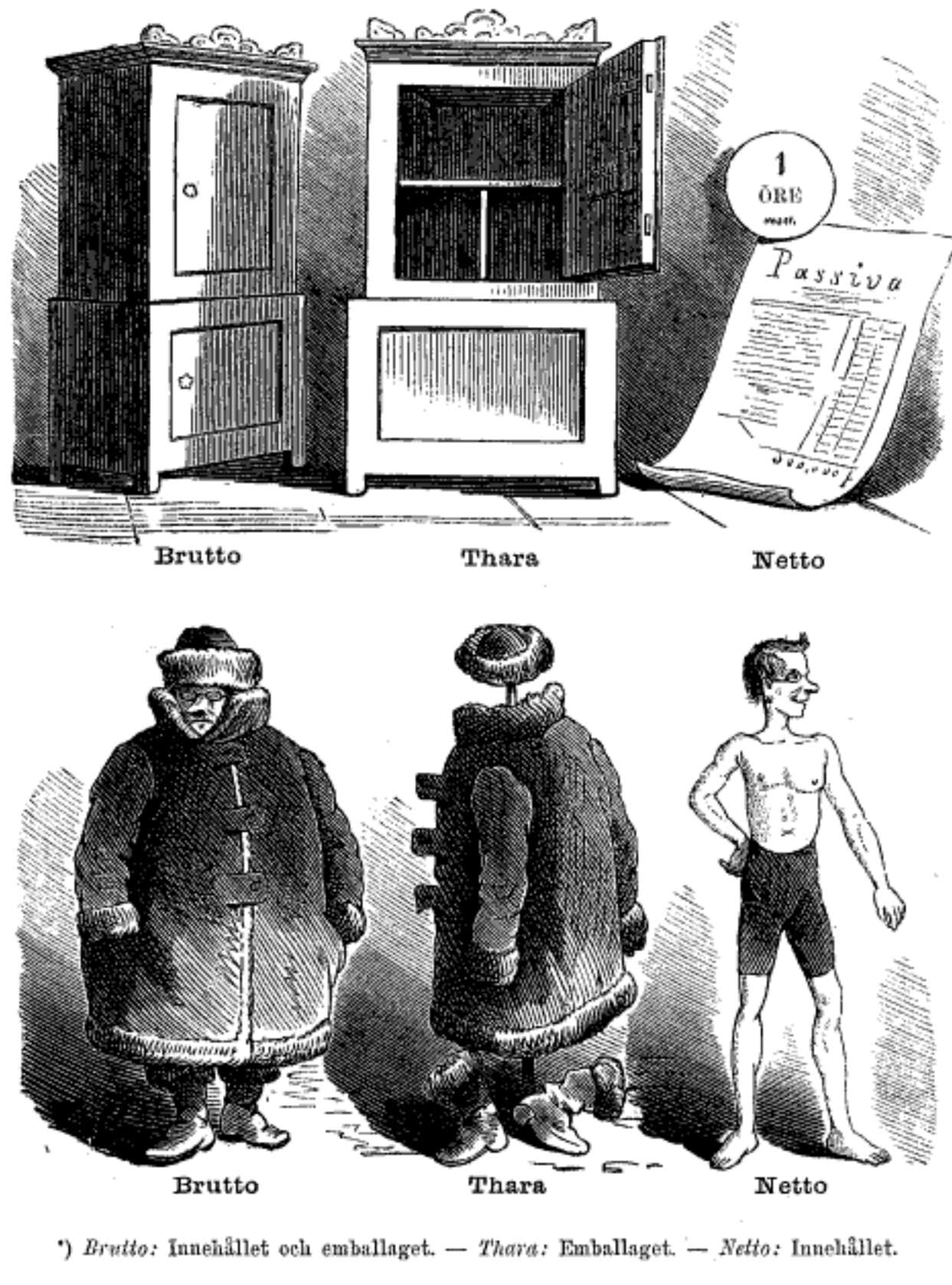
Han hade efter återkomsten till hemmet följt Petrus Laurentii och brodern till Wexiö och der fortsatt sin skolgång, men återvänt till Kalmar, sedan han kommit under fund med, att man i sjelfva verket lärde sig mera der. Hvad riset beträffar, så svängdes det lika flinkt på båda ställena. Brodern Isak följde då med. Snart fingo emellertid bröderna höra, att i Linköping funnos ändå bättre lärare, hvarför de begäfvos dit. Här blefvo de snart för

sin flit, sitt allvar och sina goda hufvuden uppmärksammade af lärarna, och förnämligast af den förträfflige läraren i hebreiska och fysik, Laurentius Birgeri, som sedan blef kyrkoherde i Kalmar. Denne drog äfven, så mycket han kunde, försorg om de fattige djeknarnes framtid.

Han förordade på det varmaste Jonas hos biskopen i Wexiö och hos den ansedde häradsprosten Petrus Magni i Angelstad, och desse åtog sig också den hoppgivande ynglingen och satte honom i stånd att kunna besöka universitetet i Rostock. Isak deremot erhöill understöd för att fortsätta sina studier i Upsala. Han hade under dagens lopp anträtt sin vandring, och Jonas skulle dagen derpå vandra till Kalmar, för att derifrån på något fartyg fortsätta resan till Rostock.

Nu gick han tyst vid stranden af sjön, som låg så spegelblank framför honom, liksom en bild af den jemna stråt,

Illustrerade handelstermer *).

hvarpå hans öde vikit in. Fjerran från andra sidan sjön hördes en vallgosse sjunga sin visa. Ack, huru lifligt vaknade icke minnena dervid och rullade upp sig, tafla efter tafla, väckande i själen känslor af innerlig tacksamhet för det förflutna och ett fast hopp för det kommande.

Han stannade för att kunna höra de välkända tonerna af vallgossens visa, hvilka dogo bort i fjerran åt Annestad till, der han tyckte sig se den väldige mäster Jörgen stå med utsträckta armar och välsignelsen på läpparna. Hjertat blef så varmt, känslorna strömmade så rika — hvem kunde vara lyckligare än han?

»Gud välsigne din fader, Svenborg!» sade han och fattade flickans hand.

Hon log så hjertegodt, och såg så lycklig ut äfven hon, när hon såg upp på den högväxte ynglingen med det fromma och dock så allvarliga anletet. Hon visste hon,

hvad ingen mer än fadern visste, att hon varit den, som lagt sig ut för den fattige bondgossen, när brefvet från Laurentius Birgeri kom, och att fadern lät sig beveka af hennes böner måhända mera än af den lärde Laurentii bref. Hvad som åter från första stunden stämt henne så varmt för Jonas visste hon icke själf. Men hon tänkte på det ärliga och goda folket i Hederstorp, huru de bundit hela sitt hopp och sin lycka i detta lifvet vid sönerne, och hennes goda hjerta, som uppenbarade sig i hela hennes väsen, gjorde det till hennes högsta fröjd att se andra lyckliga. Derfor nickade hon också så hjertevarmt åt Persmora på kyrkvallen, söndagen efter sedan fadern skrivit till Linköping och gifvit sitt löfte att hjälpa Jonas, och sedan hjälpte hon Persmora att gråta i glädje. Nu stod studenten färdig att draga bort till främmande land, och vore den gode Guden med honom i hans arbete, så skulle han nog en gång komma tillbaka med heder och kunna göra en god gerning, der han en gång blef satt att verka.

Så bundos äfven i hennes sinne forntid och framtid tillsammans.

»Gud vare med dig själf, Jonas!» svarade hon och fick tårarna i ögonen.

Så gingo de stigen fram till prestgården. Men många ord vexlades icke mellan dem. När de kommo till grinden, som förde in på gården, skulle Jonas vika af på vägen till Hederstorp. Här fattade han åter Svenborgs hand och såg länge på henne, som om han velat säga något, hvilket dock icke blef sagdt.

»När jag en gång kommer tillbaka, Svenborg», sade han slutligen, men darrade märkbart på målet.

»Säg ut», uppmanade Svenborg. »Hvad vill du säga!»

Men Jonas kunde ändå ej få fram hvad han ville säga. Han tryckte blott hårdt hennes hand.

»Måtte Gud göra dig lycklig, Svenborg!» utbrast han slutligen, och så skyndade han bort på vägen åt Hederstorp.

Modern stod i dörren när han kom. Hon såg genast, huru upprörd sonen var, och hon sporde honom vänligt derom. Till slut hade hon allt klart för sig. Sonen hade fattat kärlek till den sköna och goda flickan.

»Men ser I, mor», förklarade han, »ännu har jag icke hunnit långt, och orätt vore det att binda henne vid mig, innan jag vet, huru jag kan motsvara hennes faders godhet!»

Den gamla kunde väl icke just fatta det stora i denna sonens själfbeherrskning, men hon bad tyst i sitt hjerta för sonens väl.

Någon tid derefter satt Jonas Rothovius i sin lilla kammar i Rostock, der han bodde hos köpmannen Caspar. Äfven här gjorde han sig snart bemärkt och vann sina lärares ynnest. Synnerligen omfattades han med välvilja af den gamle David Chytræus,

hvars namn åtnjöt det högsta anseende ej blott i Tyskland utan äfven i de nordiska länderna. Särskildt satte Sveriges lärde och statsmän honom högt, och han blef ofta rådfrågad i kyrkliga angelägenheter. Omkring honom slöto sig vanligen de svenska ynglingar, hvilka kommo öfver till Rostock för att studera vid dess universitet.

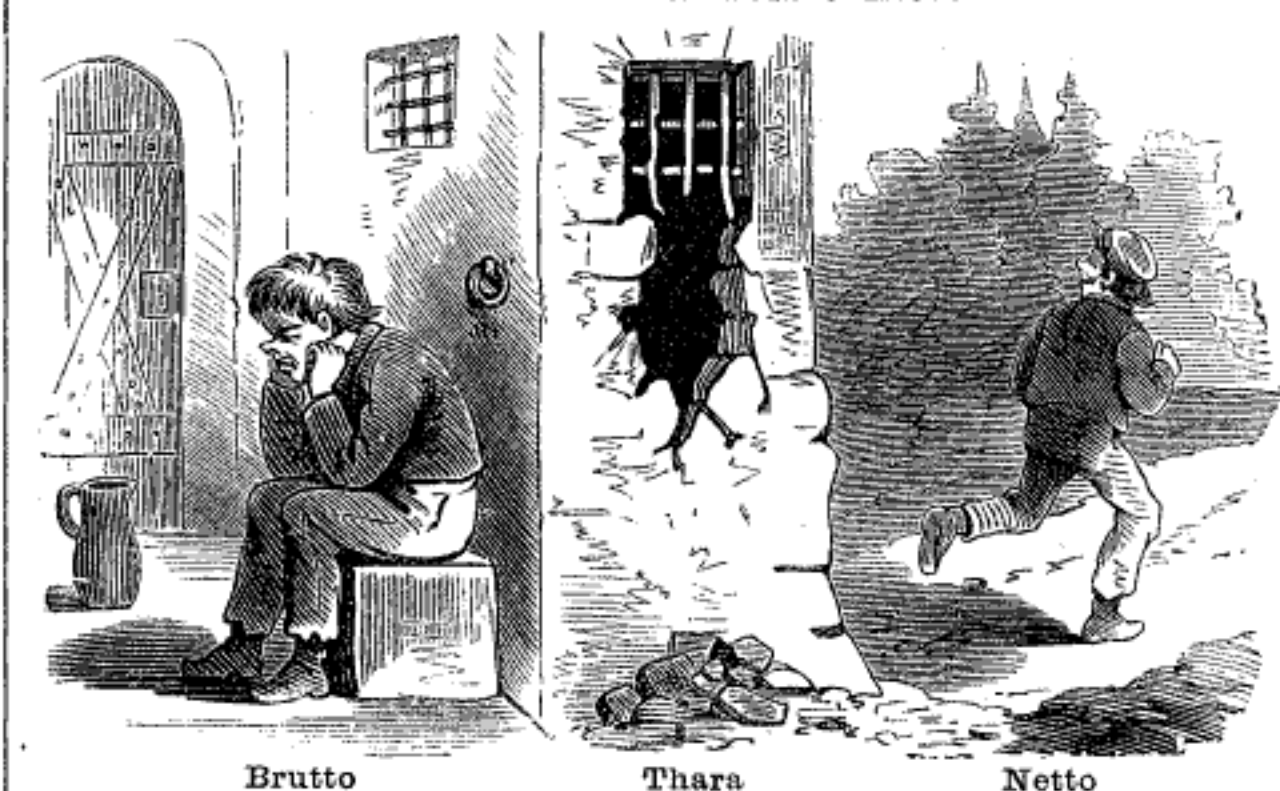
Men hade den unge Jonas Rothovius framgång i sina studier, så hade han å en annan sida att kämpa med vidrigheter, som bragte honom hardt nära förtviflan.

Han hade genom sitt fromma och allvarsamma väsen så småningom tillvunnit sig den högsta välvilja äfven af köpmannen, hos hvilken han bodde, och denna välvilja sträckte sig ofta längre, än att han som främling kunde mottaga densamma. Men då skrattade den fete köpman Caspar och gnuggade sina runda händer så hjertinnerligt förnöjd, att Jonas till slut måste mottaga välmeningen.

Köpmannen hade en enda dotter, Gertrud, som

skulle ärfva hela hans stora förmögenhet. Hon hade till följd deraf många friare, såg icke heller illa ut, och var till lynne och seder, som det tycktes, mild och vänlig, så att hvarje rik ungersven, som vågade kasta sina ögon på henne, nog väntade att blifva lycklig, om han vunne hennes hand. Men Gertrud sade nej till alla anbud i den vägen, utan att någon egentligen kunde begripa orsaken. Polycarpus eller, som han vanligen kallades, Carpus, en af faderns medhjelpare, var den ifrigaste och outtröttligaste att vinna den rika och vackra Gertruds ja, och han trodde sig till slut hafva funnit orsaken. Hans tunna läppar drogo sig dervid till ett illfundigt leende, under det att de ljusgrå ögonen foro så flinkt från bandrullen, som han höll i handen, till kryddlådan, hvarur en bodpojke vägde upp neglikor, och från lådan tillbaka till bandrullen. En blixst af inre belåtenhet upplyste de dunkla ögonen, då i detsamma en ung

Illustrerade handelstermer.

Brutto

Thara

Netto

Brutto

Thara

Netto

man af ädel hållning och med ett manligt anlete inträdde i boden.

Det var studenten Leonhard Kreutzheim, en aflägsen frände till husbonden och äfvenledes en bland friarne, men han hörde till det glada slaget, var fattig och tycktes icke synnerligt bry sitt hufvud med hvad han skulle blifva i världen. Han var därför en medtäflare, som alldeles icke var farlig, men kunde med lätthet användas såsom verktyg af en så klok man som Carpus. Han gjorde sig genast med mycken förbindlighet i röst och uppsyn underrättad om, huru hans husbondes ädle frände befann sig, och det tycktes icke göra det ringaste intryck på honom, att denne med påfallande likgiltighet för att icke säga rent af förakt mottog uttrycken af hans vänlighet.

Det ena ordet gaf emellertid det andra, och snart hade Carpus den tillfredsställelsen att få säga den glade studenten den verkliga orsaken till hans frändes hårda sinnelag. Han förde honom ut ur boden inåt gården, pekade uppåt det lilla gafvelfönstret öfverst under takåsen och hviskade helt sakta:

»Der sitter den rätte, den ende lycklige!»

En flamma tändes i Leonhards blixtrande ögon, och han fattade Carpus i armen med en sådan styrka, att denne jemrade sig högt.

»Den svenske studenten!» utbrast han, och ögonblicket derefter var han försvunnen.

Carpus dröjde en stund qvar och strök förnöjd sina röda händer. Han var viss på sin sak, att det nu skulle blifva ett nappatag mellan den vilde Leonhard Kreutzheim och den enfaldige svensken, som åtminstone skulle hafva dennes försvinnande från Rostock till följd. Ty han kände fullkomligt så väl den ene som den andre.

Hade den gode Carpus varit mera fallen för att gå raka vägar, så hade han emellertid icke behöft använda detta medel, ty den »enfaldige svensken» var redan betänkt på att lemna Rostock och begifva sig till Wittenberg att der fullborda sina teologiska studier under Luthers och Melanctons efterträdare. Jonas satt fördjupad i läsningen af en stor foliant, då dörren slogs upp, och Leonhard Kreutzheim instörtade, blek af vrede och med ögon som sprutade eld.

»Såå, domine Rothovie», ropade han, »här sitter I och tänker till sist att få fram de vises sten ur eder arbetsamhets glödande degel . . .»

Jonas såg upp ur sin bok och fäste sina fromma, ärliga ögon på sin upprörde kamrat, hvilken fortfor:

»Och sedan kommer rikedom, menen I, och knyter sig om halsen på eder med jungfru Gertruds sköna armar.»

Nu uppgick ett ljus för Jonas, och han steg upp samt räckte med ett mildt leende kamraten sin hand, sökande för-

klara honom grundlösheten af den förmodan, som denne hyste. Och hans tal var så lugnt och öfvertygande, att elden lade sig i den häftige Leonhards bröst. Denne fattade slutligen sin kamrats hand och yttrade rörd:

»Du talar till mig så kärliga ord, som om jag hörde min moder tala . . . Jag älskar Gertrud, hon har till och med sagt mig, att näst den, som hon gifvit sitt hjerta, vet hon ingen, som hon så håller af som mig . . . Så, nu har jag sagt det, och nu vet du ock, att du blott behöfver räcka ut handen för att vinna kärlek, rikedom och lycka!»

Ett vemodigt leende spred sig öfver Jonas Rothovius' drag.

»Men den lyckan vill jag icke vinna!» sade han och tillade: »Förtroende mot förtroende. Min håg står till en annan mö, som bor långt bort härifrån i mitt hemland. Unnar mig Gud att vinna henne, så skall ock jag blifva lycklig, hvarom icke, så . . .»

»Så . . .? hvad menar du?»

»Så får jag vara nöjd med hvad Gud täckes!»

»Det höres, att du är hemma i ett land af evig snö!» sade Leonhard efter en stunds tystnad.

Samtalet fortsattes länge, och när Leonhard slutligen gick, såg han i den misstänkte svensken sin bästa vän.

Denne hade följande dagen ett samtal med så väl köpman Caspar, som med Gertrud. Köpmannen mulnade, och Gertrud smälte i tårar, men den redlige gubben slöt den unge mannen till sitt bröst och bad Gud välsigna honom, ty det visste han väl, att han skulle hafva blifvit den lyckligaste människa, om det så varit Herrans vilja, att han fått kalla den redlige svensken sin son. Hans ärende var att taga afsked, ty köpmannen skulle i dagarna resa bort, och Jonas ville ej fördröja sin afresa till hans återkomst. Hvad som framkallat rörelsen hos både fader och dotter var det yttrandet, att Jonas hoppades snart kunna återvända hem till sitt land igen, der någon väntade honom, som ständigt lefde i hans tankar. Köpman Caspar frågade då, hvem denna någon var, och Jonas nämde Svenborgs namn.

Redan samma dag for köpmannen med sin dotter. Jonas väntade blott på penningar hemifrån, och så fort dessa kommo, betalade han hvad han var skyldig till Caspar och vandrade bort från Rostock söderut på vägen till Wittenberg. Leonhard Kreutzheim följde honom ett godt stycke, och när de skildes åt, sade han:

»Jag vill gifva dig ett löfte, och må Gud straffa mig, om jag bryter det. Jag vill blifva en man, jag ock! Om jag såsom du kan vandra det godas väg, äfven om Herren skulle förneka mig att vinna Gertrud, det vet jag icke, men det lofvar jag, och höre Gud mitt löfte, jag vill blifva en man!»

Dermed skildes de.

S:t Nikolaus.

Dominikanerkloster-kyrkan i Visby.

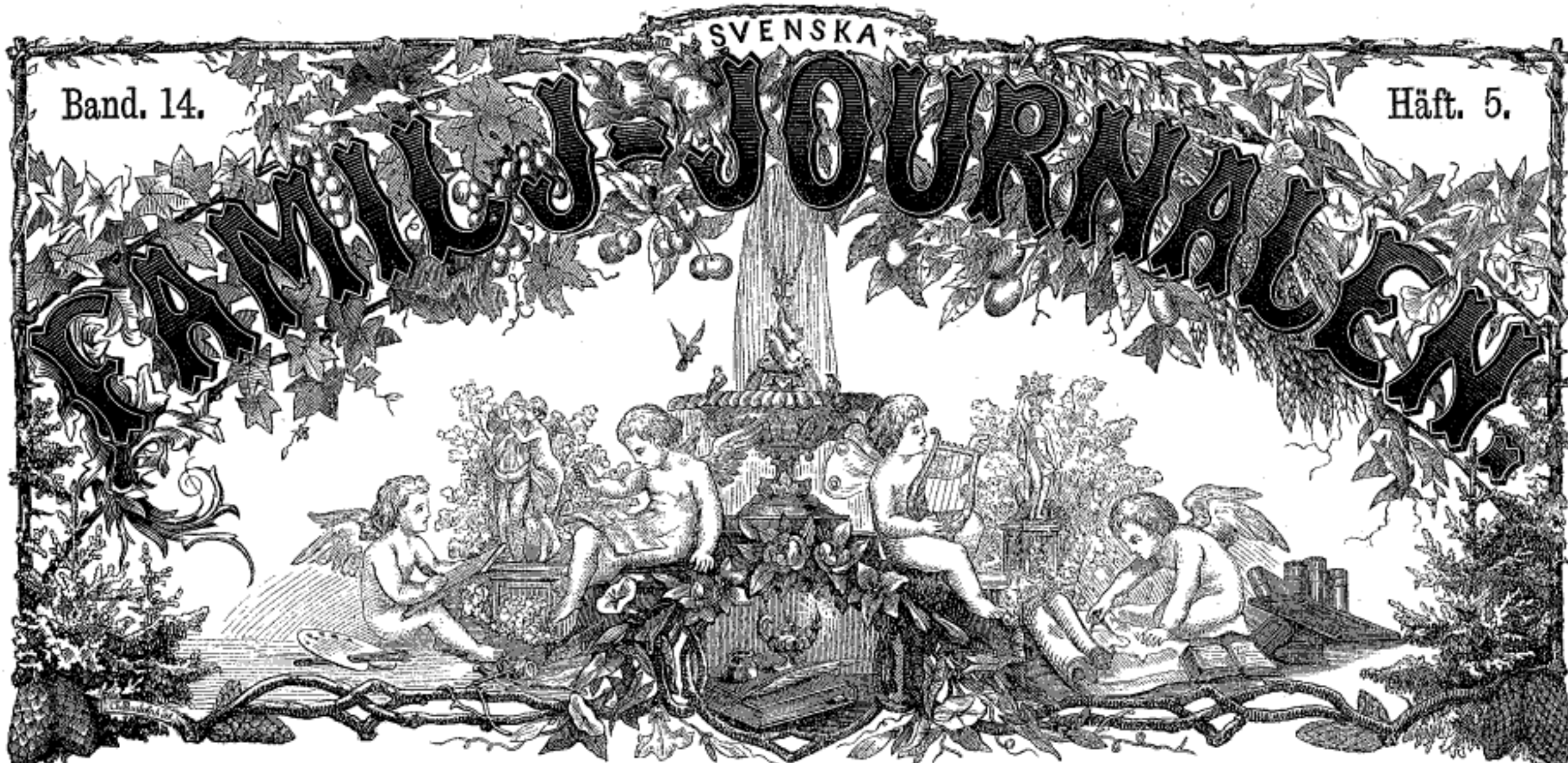

Det på elfvahundra-talet genom vidsträckta handelsförbindelser hastigt uppblomstrande och redan under nästföljande århundrade mycket rika, mäktiga, af främmande nationer lifligt besökta Visby visade sig tidigt andlig odling och skön byggnadskonst i jemubredd med timligt välstånd. Medeltidens alla bildnings- och välgörenhetsanstalter funno i denna stad, liksom på Gotland i allmänhet, en tack-sam jordmån, och omfattades der, under landets storhetstid, med frikostig huldhet. Derom vittnar, hvad Visby angår, den förvånande mängden af församlingskyrkor, som med stor kostnad och prakt uppfördes dels af infödda, dels af tyska, ryska, lifländska och nederländska köpmän, och som invigdes till Frälsarens, Jungfru Marias och helgonens ära; — derom vittnar mängden af kloster med egna kyrkor, skolor, bok-samlingar och trädgårdar; — vidare: stiftandet af Helgeands-hus eller hospitaler, med läkemedel för de sjuka, lifsmedel för de hungrande och herbergen för behöfvande pilgrimer och andra främlingar, samt med själavård i egna kyrkor för alla

sina olika slags »gäster»; — och slutligen: mängden af Gilles-hus med religiösa fester, undervisning och förtroliga samkväm. —

Vi skola här berätta om en af de förnämsta klosterstiftelserna i den gotländska staden.

Dominikanerne — också kallade Predikarebröder, Tiggare-munkar och Svartbröder — kommo, något före medlet af tolfhundra-talet, från England till Visby. Aret, då de anlände, är icke bekant. Denna af kastilianaren Dominicus de Guzman år 1215 stiftade munk-orden utbredde sig med otrolig hastighet. Redan 1222 uppträdde dominikaner i Sverige, och ned-satte sig först i Sigtuna. Före 1243 voro de emellertid i Visby bosatte och i full verksamhet, ty af nyss nämnda år finnes ett bref från påfven Innocentius IV till priorn och bröderna af Predikare-orden derstädes, i hvilket han anbefallde dem, att predika korståg mot hedningarna i Lifland och Preussen: de, som antogo korset och gjorde ett års krigstjänst, skulle få åtnjuta samma förmåner, som korsfararne till det Heliga landet.

Till våren.

tt vårens tims slag knäpper
Alltre'n i fjerran hörs
Och bort till Rysslands stepper
Af vestan vintern körs.
Hur svenska solen biter
Får drifvan pröfva på:
Ur vägen, moskoviter!
Friskt mod, I — sippor blå!

Och åter är det ljufva
All världens envåldsmakt.
Till skänks får hvarje tufva
En nyfödd blomsterprakt.
Och minsta gräs förklara
Att det är långt till höst,
Och rymdens lärkor svara
På lärkan i mitt bröst!

Jag blir ett barn, får lyfta
Mig fri ur vinterns ok.
Ett bo mig ger hvar klyfta,
Hvar äng en bilderbok.
Konvaljerna på renen
Bli målet för min stig.
Den svajande syrenen
Slår ut sin plym för mig.

Jag lyss till dansmusiken
Af böljor kring ett näs
Utmed den lugna viken,
Som kysser doftfullt gräs.
Bli fjärdens vindar svåra,
Just dit min båt tar språng,
Och hvila får min åra
Och eko får min sång!

Nog vet hvart barr i skogen
Hvem högst jag håller kär,
Hvar våg nog vet hur trogen
Mitt hjertas hem jag är.
Dock fins ej stund i lifvet
Så utsägligt skön
Som vårens tecken, gifvet
På nytt till kärleks bön.

Hur ljuft att falla neder
Vid fjerran klockors sång
Bland djupa skogens leder
Vid svala källans språng,
När vestan lyfter vingen
Och molnet delar sig,
Och hviska, störd af ingen:
Mitt land, jag älskar dig!

—a—B—c.

Axel Oxenstjernas lärare.

Berättelse af C. Georg Starbäck.

V.

Vid Luthers graf.

Carpus var förtjust. Men förtjusningen varade tyvärr icke länge. Husbonden hade knappt hunnit hem, förr än det första ord, som Carpus hörde från Gertruds läppar, rörde den fördömda svensken, och när han någon tid derefter åter vågade sig fram med sitt frieri, blef han lika tvärt afvisad som någonsin förut. Han brann af grämselse. Så väl svensken som Gertrud skulle erfara hans hämd. Hans hjerna hade också snart spunnit färdig den tråd, hvarmed han hoppades kunna snärja den ene och till slut knyta sin lyckas valknut med afseende på den andra. Sedan han en dag genomgått åtskilliga af husbondens räkenskaper, fann han nödvändigheten

af en resa till Wittenberg, och husbonden fann det ock. Det var fråga om indrifvandet af några gamla fordringar.

Jonas hade en dag nyss kommit hem från en af professor Rungii föreläsningar, då han öfverraskades af ett alldeles oväntadt besök. Det var Carpus, som vänlig och ödmjuk steg genom dörren in i hans rum. På frågan hvad som vållade besöket, antog Carpus sin allra vänligaste uppsyn och framlemnade en räkning. Den upptog en mängd utgifter, som köpman Caspar haft för hans skull, men som han äfven nödgat honom att betrakta som vängåfvor och aldrig mera tala om. Summan var icke obetydlig, och för Jonas omöjlig

att kunna åstadkomma. Han förvånades och bad om en förklaring.

En sådan kunde Carpus icke gifva. Skulden var ärligt utdragen ur köpman Caspars böcker, och han utförde blott sin herres befallning.

»Jag eger dock nu inga penningar», förklarade Jonas.

Carpus kunde knappt dölja den glädje, som detta svar förorsakade honom, men han sade med den ljufvaste röst, att till morgondagen kunde han med nöje lemna anstånd, men då skulle han resa, och då måste han hafva penningarna, ty utan dem vågade han icke träda inför sin stränga herre. Derpå bugade han sig och gick.

Förgäfvos sökte Jonas utgrunda, hvad som vållat denna märkeliga förändring hos den välvillige köpman Caspar. Hade han fått tid på sig att skriva till honom, skulle han hafva gjort det, huru mycket än hans stolthet uppreste sig deremot, men nu måste förklaringen öfver denna gåta lemnas till framtiden. Nu var frågan att skaffa penningar. Men det var en gåta, som var fullkomligt lika svårlöst. Huru Jonas än ansträngde sin hjerna, så var det lika omöjligt för honom att finna, hvarest en sådan summa skulle tagas. Åtskilliga svenskar vistades väl vid universitetet, och han besökte dem alla, men ingen kunde hjälpa. Då tog han dristigheten till sig och gick upp till professor Rungius. Nej, icke heller han kunde. En annan af professorerna var icke hemma. Alldeles förtviflad återvände den stackars unge mannen till sin ensliga bostad.

Om natten kunde han knappt få en blund i sina ögon. Först fram mot morgonen somnade han in, och i drömmen fortsattes plågandet. Han tyckte sig stå framför ett berg, som omärkligt flyttade sig framåt och ofelbart skulle krossa honom utan att han hade förmåga att komma undan. Men plötsligt blixtrade det bakom bergets hjessa och i ett haf af ljus såg han Luthers skepnad, som sträckte ut handen och sade: »Här står jag och kan icke annorlunda! Gud hjälpe mig, amen!»

Drömmen var så lefvande, att Jonas vaknade och sprang upp. Men vid tanken på, huru mycket den store mannen måst lida och fördraga, föreföll honom den smärta, som han själf led, så ringa, att han återvann lugn och jemnvigt i sin själ. Ännu på morgonen ville han besöka den professor, som han föregående dag förgäfvos sökt, och kunde ej heller han hjälpa, så finge allt gå såsom Herren beslutat.

Men professorn kunde icke. Det var ett hårdt slag och satte den unge studentens själsstyrka på ett hårdt prof. Den kraft, som till följd af drömmen genomströmmat honom, började svika, och han tänkte ett ögonblick på att fly. Då gick hans väg förbi slottskyrkan. Hans öga öfverfor ofrivilligt kyrkodörren, der Luther en gång uppspikade sina 95 theser.

Framför dörren stod en yngling, som noga betraktade densamma, liksom om han ville se hålen efter de spikar, hvar med Luthers theser varit fästade. Det var en yngling med mörka lockar, klädd som en ädling, sannolikt någon nyss anländ resande, som i den tidiga morgontimmen ville betrakta stadens märkvärdigheter.

Ännu hade Jonas en timme på sig, innan han skulle träffa Carpus, och äfven han drogs liksom af en inre maning in i templet. Derinne hvilade Luther och hans vän Melancton. Vid deras grafvar ville Jonas ännu en gång genomlefva sin dröm och höra i sitt hjerta Luthers om kraft och ödmjukt sinne vittnande ord på det stora mötet i Worms. Och han gick in, och vid Luthers graf stannade han, och der stod han, utan att tänka på den flyende tiden och det öde, som nu väntade honom. Plötsligt afbröts han af en man, som räckte honom den af Carpus dagen förut förevisade räkningen.

»Unge man», sade han, »denna räkning måsten I betala, för så vidt som icke något ännu värre skall ske!»

Jonas rycktes upp ur sin dröm och stirrade på mannen, som var en af akademiens rättstjenare.

»Min vän», svarade han, sedan han hemtat sig, »jag vill visst betala, men jag hoppas, att den gode köpmannen gifver mig något anstånd, ty nu kan jag icke.»

»Det vore att väl mycket räkna på köpman Caspars godhet», återtog mannen. »Han anklagar eder för stöld....»

»Stöld!» ropade Jonas med en röst, som tillräckligt förrådde både hans öfverraskning och hans harm.

»Ja, stöld», fortsatte rättstjenaren, »och det är endast köpman Caspars godhet, som låter saken falla, om I med penningar ersätter, hvad I hafven på oärligt sätt åtkommit.»

Detta öfvergick allt hvad den fattige studenten kunnat tänka. Det var väl klart, att han inför rätta skulle kunna fria sig från den förfärliga anklagelsen, men redan det, att hafva varit anklagad för ett sådant brott, var tillräckligt att alldeles förkrossa honom.

»Penningar hafver jag icke», var det enda han kunde framstamma.

»Så följ mig då, Jonas Rothovius!» yttrade den oblidkelige rättstjenaren.

I detta ögonblick framträdde ynglingen, som Jonas sett framför kyrkodörren. Hans hållning var så ädel och hans blick så öppen och genomträngande.

»Jag känner eder på eder broder», sade han till Jonas, »och jag vill betala de penningar, hvarom här är fråga!»

»Och hvem ären då I?» sporde rättstjenaren.

»Mitt namn är Axel Gustafsson, och denne mannens broder är min præceptor. Gif mig blott tid att gå hem och hemta min præceptor, så skolen I hafva penningarna i handen. Jag bor här strax bredvid.»

Jonas visste icke om han hörde rätt. Men rättstjenaren, som icke hade något att invända mot förslaget, lät den unge herren gå och lofvade att vänta honom, och det dröjde icke länge, förr än så väl han som hans præceptor infunno sig.

»Jonas!» ropade den senare, och störtade fram mot brodern, som han slöt i sina armar.

VI.

Mäster Jörgens spådom.

Sålunda möttes bröderna från den aflägsna smålandsbygden vid Luthers graf. Isak hade studerat i Upsala och der af fru Barbro Axelsdotter Bjelke blifvit antagen till lärare för hennes söner Axel och Gabriel Oxenstjerna, med hvilka han detta år 1598 anträdt resan till Tyskland.

Nu blef det en tid af idel fröjd, och arbetet gick med fördubblad fart. Efter ett par år hemkallades Isak, att blifva hertig Carls hofpredikant i Nyköping, och då fick Jonas förtroendet att blifva bröderna Oxenstjernas lärare, med hvilka han fortfarande vistades i Wittenberg och sedan gjorde resor i öfra Tyskland, Schwaben och Schweiz. Härunder befästes allt mera vänskapen och förtroendet mellan lärare och lärjungar, och hvad sådant hade att betyda, inser man lätt, då man besinnar, att denne Axel blef Gustaf II Adolfs vän och den yppersta man i Sveriges rike, för att icke säga i Europa, på sin tid. År 1602 återvände bröderna Oxenstjerna hem, men Jonas Rothovius qvadröjde ännu ett par år. På genomresan i Wittenberg besökte han åter Luthers graf. Här mötte han Leonhard Kreutzheim, som nu var gift med Gertrud och redan skaffat sig ett namn såsom läkare. Han hade hållit det löfte, som han gaf sin vän vid afskedet, och Gud hade icke satt honom på det hårda provet att gå miste om sin Gertrud.

Jonas kände sig något besvärad, ty han kunde icke glömma köpman Caspars oädla beteende. Men han sade det rent ut till vännen, hvilken dervid upptändes af harm, fullt ut lika mycket som han själf.

»Carpus var i alla sina dagar en led bedragare», sade han, »ty om detta vet min svärfader intet, Carpus hade kommit hem från sin Wittenbergsresa mäktat förgrymmad, och han hade fortsatt i samma riktning. Han ville bringa sin husbonde till tiggarsstafven, för att sedan kunna uppträda som räddare och då kunna tilltvinga sig Gertruds hand. Men bedrägeriet hade upptäckts. Han hade med skam och nesa blifvit afskedad och sedan framsläpat sitt lif i elände samt slutligen blifvit för stöld straffad till lifvet i Hamburg.

Men Leonhard släppte icke Jonas förr än han lofvat att taga återvägen öfver Rostock, dit de båda följdes åt. Glädjen hos köpman Caspar var stor. Gertrud rodnade och gret ömsom, men slöt sig kärleksfullt till sin Leonhard, och gubben Caspar nödgade Jonas att mottaga en dyrbar gåfva såsom minne af sig och Gertrud, en gåfva, hvilken i värde vida öfversteg den summa, som Jonas fått utbetala till Carpus.

»Till Svenborg!» sade han leende, då han tryckte handen till afsked.

»Ja, Svenborg!» Hjeriat klappade högt i den återvändande magistrats barm, då han såg sitt hemlands berg uppdyka i fjerran och tänkte på, huru allt der kunnat förändras under hans frånvaro.

Till föräldrarnas stuga vid Rotsjön gick hans första stig.

Gubben Börje satt och slöjdade och modren satt med en stickstrumpa i handen, då han trädde öfver tröskeln. De voro sig lika, och åldern tycktes föga hafva böjt dem, fast deras hufvuden voro hvita. De sågo upp vid hans inträde, men kände knappt igen honom.

»Jonas!» ropade slutligen modren och steg upp, och fadren upprepade: »Jonas!»

Deras själsfröjd behöfde för öfrigt icke mycket af ord eller åthäfvor. Men modrens öga simmade i tårar och fadren lade bort sitt arbete för att med mera uppmärksamhet kunna höra den hemkomne sonens berättelser om sina färder och hvad han upplefvat i främmande land. Och när han slutligen omtalade för dem, att biskopen i Wexiö ville hafva honom till kyrkoherde i Angelstad, efter nu prästen Petrus vore mäktig gammal och svag, då räckte fadren handen åt modren, nickade och sade:

»Så har Herren i sin godhet hört våra böner, mor!» hvarpå han tillade: »Kom hit, pojke, ty du är värd ett ärligt tack af fader och moder och deras hjertans välsignelse!»

Svenborg var sig lik. Det sades att hon haft en enträgen friare i den rike kronofogden, och modren visste förtälja för sonen, att Svenborg sagt nej och att hon ännu väntade på honom, fast kronofogden med säkerhet hade sig bekant, att Jonas var död. Svenborg hade slutligen begärt ett års betänketid, och det var väl nu vid lag tilländalupet, så att tänkte sonen fortfarande på Svenborg, så komme han nu rätt i grevens tid.

Redan samma qväll hade Jonas velat begifva sig till prestgården, men måste dock gifva sig till tåls, ehuru natten syntes honom mer än tillbörligt lång. Tidigt på morgonen vandrade han emellertid den välkända stigen öfver lungen bort till Angelstads prestgård.

Det var en herrlig vårmorgon med ljumma vindar och fågelsång. Aldrig hade det känts så fridfullt inom och utom honom, som denna morgon. Hvarje sten, hvarje blomma, sjelfva vinden, som smekte hans kind, föreföllo honom såsom gamla bekanta. Kyrkan stod som smyckad till brud och speglade sitt anlete i sjön.

Just som han närmade sig prestgårdsgrinden kom ifrån andra sidan en man med styf gång och tillbakadraget hufvud. Det var den rike fogden, som föregående afton kommit till prestgården och gästade der öfver natten. Han gick med stolta later fram åt gården till husets ingång.

Jonas gick förbi denna grind, för att genom en annan, hvilken förde in till trädgården, så oförmärkt komma in till andra sidan af byggningen och om möjligt få träffa Svenborg.

Men hon befann sig i trädgården och stod med hufvudet lutadt mot handen invid ett blommande körsbärsträd. Jonas stannade, när han fick se henne. Alla hans minnen sprungo fram, alla hans förhoppningar under de långa årens försakelser, mödor och arbeten, och så som de ställt den hulda jungfrun framför honom i hans drömmar, så stod hon der nu, skönare än någonsin.

»Svenborg!» hviskade han helt sakta.

Men hon hörde hviskningen och vände sig om, och hon rodnade som en ros inför hviskarens öga.

»Minnes du mig?» sporde Jonas och räckte henne handen.

Hon svarade icke, men det såg han väl, att hon mindes honom.

»Så beder jag dig nu blifva min och följ mig genom lifvet!»

Svenborg svarade intet, men hon lät honom behålla sin hand, och när han sedan bad henne följa till den gamla prostens, så följde hon.

Men gamla Märta, som stod på afstånd och såg efter dem, sade att det såg alldeles ut som om de vandrat på rosor, så öfverlyckliga sågo de ut.

Gamla prostens blef som ung på nytt, vid åsynen af den käre Jonas. Han gaf med innerlig glädje sitt samtycke till deras giftermål. Men kronofogden erinrade sig plötsligt, att han hade ett viktigt ärende i andra ändan af häradet, och försvann.

Sjelfva midsommardagen firades bröllopet. Det var tjugo år efter den minnesvärda dagen, då Jonas vid sin faders hand vandrade till mästern Jörgen i Annestad. Nu voro de närvarande, alla de kära, och mästern Jörgen förrättade vigseln.

Den gode gubben såg så genomlycklig ut, hvar gång hans blick träffade brudparet, och när han en gång kom att stå invid fader Börje, sade han:

»Se till, fader Börje, om jag icke säger sannt, att din son slutar som biskop.»

»Det säger I icke första gången», menade fader Börje.

Och den gamles spådom slog in. Han upplefde det icke sjelf, icke heller prostens Petrus, som efter ett par år dog i sin svärsons armar, men fader Börje och hans hustru, de fingo upplefva den dag, då Jonas blef biskop eller, som det då hette, superintendent i Kalmar, äfvensom den dagen, då Isak blef biskop i Åbo.

Båda bröderna hafva lemnat ett kärt och vördadt minne efter sig, och mellan dem och den store Axel Oxenstjerna varade vänskapen, så länge de lefde.

Då eller Nu?

Till välbekanta nejder nyss jag kom,
Och minnets vindfläkt ljuft mitt hjerta smekte,
Förgäfvades dock mitt öga såg sig om:
Jag nästan intet fann af allt det, som
Mig fordom gladt och än för hågen lekte.

Nu for ej mer en munter bäck åstad
Med lätta språng emellan gröna tufvor,
Och inga blommor böjde sina blad
Och lyssnade som förr till hvad han qvad,
Och i hans flöde drucko inga dufvor.

Hvar fanns det allt, det som i forna dar
Af platsen skapade ett himmelrike?
Ack, ängen nu en upplöjd åker var,
Och bäcken blifvit — förr så fri och klar —
Ett rättframt, smutsigt och prosaiskt dike.

Nå, än jag sjelf! Har jag så helt gått fri
Från samma odlings — samma ändrings — oro?
En nyttans mark visst håller på att bli
Mitt sinnes blomsterverld: men säg när vi,
Min barndomstrakt, de lyckligaste voro?

C. P.—t.